

**ПІДВИЩЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ
МУЛЬТИМЕДІЙНИМИ ЗАСОБАМИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ
ДИСЦИПЛІНИ «ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ»**

Постановка проблеми у загальному вигляді. Основним завданням навчального процесу є формування особистості, здатної самостійно і творчо працювати, формування світогляду, позитивного ставлення до навчання та професії, активності, самостійності та ініціативності, які забезпечать можливість і готовність майбутнього спеціаліста до високих досягнень у його професійній діяльності. Одним із головних чинників досягнення цієї мети у вищому закладі освіти є пізнавальна активність студентів та слухачів курсів підвищення кваліфікації, ефективність якої зумовлена рівнем її організації. Видатні педагоги говорять, що не можливо людину навчити, вона має навчитись сама. Педагог сьогодні повинен вірно спланувати та раціонально організувати навчальний процес, стимулювати пізнавальну активність студентів і слухачів та мотивувати їх до навчання. Іншими словами, викладач повинен навчити вчитись, а здобувати знання і навички роботи вони мають самостійно. Той час, коли викладач виконував, окрім цієї, ще й роль інформаційного джерела, давно минув.

Сьогодні цю функцію виконує всесвітня інформаційна мережа Інтернет. Таким чином, пізнавальна активність студентів і слухачів – основа навчального процесу, завданням якого є формування комплексу знань та навичок в певній галузі.

Оптимізувати та підвищити пізнавальну активність студентів покликані інформаційні технології і мультимедійні засоби зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які спирається автор. Результати аналізу педагогічної літератури, свідчать, що пізнавальна активність та її розвиток досить активно досліджувалися як педагогами, так і психологами. Найбільш вагомими фундаментальними дослідженнями слід відзначити роботи К. Альбуханової-

Славської, Б. Ананьєва, В. Лозової, П. Лузана, О. Пиндик, Т. Шамової та інших вчених, які розглядали це питання у більший мірі з психологічної точки зору.

Проблема використання інформаційних технологій у навчальному процесі висвітлена у працях І. Богданової, Ю. Жука, Л. Романишиної, Л. Савчук.

У дослідженнях В. Бикова, Р. Гуревича, Т. Ільїної, Ю. Машбиця, В. Монахова, Н. Морзе, П. Стефаненка, Н. Тализіної розглянуто психолого-педагогічні проблеми використання комп'ютера як технічного засобу в навчальному процесі вищого навчального закладу.

Проблеми впровадження інформаційних технологій в навчання у вищій школі досліджували П. Вірченко, О. Геллер, М. Жалдак, А. Олійник, В. Рамський, О. Пометун, М. Фіцула, Л. Матвійчук.

З огляду на вищевикладене набуває актуальності проблема впровадження мультимедійних засобів у процес навчання вищої школи.

Метою статті є окреслення ролі та місця мультимедійних засобів під час вивчення дисципліни «Цивільний захист» і дидактичного їх значення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема підвищення пізнавальної активності студентів була і залишається однією з актуальних проблем вищої педагогіки та психології. Це зумовлено тим, що основним завданням вищих навчальних закладів є формування активної і творчої особистості.

Здійснений аналіз наукової літератури стосовно проблеми активізації пізнавальної діяльності загалом засвідчив, що активність є складним і багатоаспектним поняттям. Тому вважаємо за доцільне визначити сутність поняття «пізнавальна активність».

У педагогічній літературі пізнавальну активність трактують як «особистісне утворення, яке з точки зору діяльнісного підходу виступає як засіб саморегуляції пізнавальної діяльності; з поведінкової сторони – як синтез пізнавального мотиву і способів самостійної поведінки; з соціально-ціннісної та емоційно-вольової позиції – як вияв стійкого ставлення до пізнання» [1].

Ставлення до навчально-пізнавальної діяльності виявляється в психологічному налаштуванні суб'єкта: зосередженості, увазі, когнітивних процесах, інтересі до

діяльності, особистісній ініціативі. Отже, аналіз визначень поняття «пізнавальна активність» свідчить, що воно пов'язане з поняттям «діяльність», його зміст розкривається через характер діяльності та ставлення до неї особистості [2].

За основу з питань посилення ролі пізнавальної активності ми взяли підхід І. Підласого, який у структурі активності виокремлює такі компоненти:

- готовність виконувати навчальні завдання;
- прагнення до самостійної діяльності;
- свідомість виконання завдань;
- систематичність навчання;
- прагнення підвищити свій власний рівень тощо [3].

Підвищення якості вищої освіти визначається використанням нових методів і засобів навчання. Активне навчання потребує залучення слухачів у навчальний процес. Широке застосування мультимедійних засобів здатне різко підвищити ефективність активних методів навчання для всіх форм організації навчального процесу: на етапі самостійної підготовки студентів, на лекціях, на семінарських, практичних та лабораторних заняттях.

Мультимедійні засоби, є на сьогоднішній день найбільш «модним» напрямом використання інформаційно-комп'ютерних технологій в сфері освіти. В широкому сенсі «мультимедіа» означає спектр інформаційних технологій, що використовують різноманітні програмні та технічні засоби з метою найбільш ефективного впливу на користувача (що став одночасно і читачем, і слухачем, і глядачем). Завдяки застосуванню в мультимедійних засобах одночасної дії графічної, аудіо і візуальної інформації ці засоби володіють великим емоційним зарядом і активно включають увагу користувача.

Експериментально встановлено, що при усному викладі матеріалу за хвилину слухач сприймає і здатний обробити до однієї тисячі умовних одиниць інформації, а при «підключенні» органів зору до 100 тисяч таких одиниць [4]. Тому абсолютно очевидна висока ефективність використання в навчанні мультимедійних засобів, основа яких – зорове та слухове сприйняття матеріалу. Мультимедійні засоби представляють широкі можливості для різних аспектів навчання. Одними із

основних можливостей і переваг мультимедійних засобів у разі їх застосування у навчальному процесі являються [5]:

одночасне використання декількох каналів сприйняття студента або слухача курсів підвищення кваліфікації в процесі навчання, за рахунок чого досягається інтеграція інформації, що доставляється різними органами чуттів;

можливість симулювати складні реальні експерименти;

візуалізація абстрактної інформації за рахунок динамічного представлення процесів.

Однією з активних форм навчання, що передбачає використання мультимедійних засобів, є створення мультимедійної презентації. Мультимедійні презентації також можуть використовуватися для пояснення нової теми, контролю знань, як засіб інформації в індивідуальній та самостійній роботі. Презентація демонструється на великому екрані за допомогою мультимедійного проектора і служить ілюстрацією до розповіді викладача. В якості інформаційного наповнення презентації можуть бути використані різні види інформації (текстова, аудіо, графічна, анімація, відео тощо). Так наприклад, при вивченні теми «Надання долікарської допомоги постраждалим у надзвичайних ситуаціях» за допомогою мультимедійних засобів можна наочно продемонструвати:

послідовність дій у разі надання першої допомоги потерпілому при тих чи інших видах ушкоджень;

використання підручних засобів для надання першої долікарської допомоги;

методи зупинки кровотечі різного характеру, обробки ран при механічних ушкодженнях, опіках та обмороженнях;

правила накладання шин при переломах та порядок виведення людини з непритомного стану;

методику проведення штучного дихання та непрямого масажу серця тощо [6].

Демонстрація навчальних відеофільмів є одним із компонентів мультимедійних засобів. Як свідчить практика, особливо підвищує пізнавальну активність студентів і слухачів під час вивчення нової теми, демонстрація відеофрагментів документального характеру. Наприклад, при вивченні теми «Прогнозування

обстановки та планування заходів захисту в зонах радіоактивного, хімічного і біологічного зараження» демонструються «SOS Фокусима», «PX3 Чорнобиль», «Засоби колективного захисту населення». А відео: «Курс пожежно-технічного мінімуму», «Основні вимоги пожежної безпеки при проведенні робіт в лісі», «Тактичне застосування первинних засобів пожежогасіння» наочно демонструють тему «Противибуховий і протипожежний захист об'єкта господарювання».

Крім того, мультимедійні засоби поступово займають своє місце і в системі самостійної роботи. І це безумовно має певні переваги, а саме:

забезпечується оптимальна для кожного конкретного студента та слухача послідовність, швидкість сприйняття матеріалу, можливість самостійної організації вивчення теорії, розбору прикладів, опанування методами розв'язання типових задач тощо;

формує навички аналітичної і дослідницької діяльності;

забезпечує можливість самоконтролю якості здобутих знань і навичок;

заощаджує час, необхідний для вивчення навчального матеріалу [5].

В якості основного технічного засобу мультимедійних технологій, безумовно, виступає комп'ютер, оснащений необхідним програмним забезпеченням і мультимедійним проектором. Звісно, що комп'ютер не замінює собою викладача, а являється лише засобом здійснення педагогічної діяльності.

Завдяки своїм можливостям і технічному розвитку мультимедійні засоби можуть застосовуватися при проведенні практично всіх видів навчальних занять.

В процесі читанні лекції лектор, маючи у своєму розпорядженні обмежений об'єм часу, викладає основні понятті курсу і надає направляючі вказівки і пояснення студентам по змісту самостійно вивченого матеріалу. В цих умовах для підвищення якості і ефективності навчання збільшується значення візуалізації навчальної інформації.

Мультимедійні лекції можна використовувати для викладання практично всіх курсів. Якість і ступінь засвоєння навчального матеріалу, а також вплив на активізацію пізнавальної діяльності, як показує практика і проведені дослідження, істотно зростає.

Останнім часом багато уваги приділяється створенню і удосконаленню електронних підручників по різних дисциплінам [7]. Важливим моментом тут являється використання мультимедійних засобів для підвищення наочності інформації до такої міри, яка не йде в порівняння з використанням звичайних «паперових» підручників. Електронні підручники з великим успіхом застосовуються на різних заняттях і в ході самостійної підготовки.

Висновки. Таким чином, використання мультимедійних засобів істотно покращує сприйняття і осмислення питань, що розглядаються студентами, створює більш комфортні умови для аудиторної роботи студентів та викладачів. Мультимедійні засоби навчання дозволяють: підвищити інформативність лекції; стимулювати мотивацію навчання та підвищити його наочність; здійснити повтор найбільш складних моментів лекції; реалізувати доступність і сприйняття інформації за рахунок паралельного подання інформації у різних модальностях (візуальної і слухової); здійснити повтор (перегляд, коротке відтворення) матеріалу попередньої лекції; створити викладачу комфортні умови роботи на лекції.

Мультимедійні засоби навчання є перспективним і високоефективним інструментом, що дозволяє надати масиви інформації у більшому об'ємі, ніж традиційні джерела інформації і в тій послідовності, яка відповідає логіці пізнання і рівню сприйняття конкретного контингенту студентів та слухачів курсів підвищення кваліфікації. Вирішивши проблемні питання, можна підняти процес навчання на якісно новий рівень.

Список літератури

1. Антипова И. Н. Формирование познавательной активности курсантов на основе технологий задачного подхода : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.01 / Антипова Ирина Николаевна. – Саратов, 2000. – 189 с. – С. 27.

2. Федик О. Л. Развитие познавательной активности будущих офицеров-прикордонников у процессе навчання фахових дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / О. Л. Федик ; Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б.Хмельницького. – Хмельницький, 2010. – 20 с.

3. Подласый И. П. Педагогика. Новый курс : учеб. для студ. высш. учеб. заведений : у 2 кн. / Подласый И. П. – М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2004. – Кн. 1 : Общие основы. Процесс обучения. – 574 с. – С. 364

4. Максименко С. Д. Загальна психологія : навч. посібник / С. Д. Максименко, В. О. Соловієнко. – К. : МАУП, 2000. – 256 с.

5. Про досвід використання мультимедійних технологій у навчальному процесі (у ВНЗ) [Електронний ресурс] / С. С. Риженко // Інформаційні технології і засоби навчання. – Вип. 3 (11). – 2009. –Режим доступу : <http://www.ime.edu.ua.net/em11/emg.html>. – Загол. з екрану.

6. Матвійчук Л. Застосування інформаційних технологій у процесі вивчення дисципліни «Безпека життєдіяльності» / Л. Матвійчук // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка ; [редкол. : М. Вашуленко, А. Вихрущ, Л. Вознюк та ін.] – Тернопіль, 2009. – № 3 : Спецвипуск. – С. 188–192. – (Серія «Педагогіка»).

7. Синиця М. О. Мультимедійні технології як засіб підвищення ефективності професійного навчання / М. О. Синиця // Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання населення : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф.(29–30 листопада 2012 р., м. Київ) : в 2 ч. – Ч. 2 / [сост.: Л. Н. Капченко, С. А. Тарасюк, Л. Г. Авдєєв та ін.]. – К. : ИПК ДСЗУ, 2012. – С. 166-174.

АНОТАЦІЯ

У статті розкриваються питання доцільності використання мультимедійних засобів у процесі навчання та окреслено їх роль у підвищенні пізнавальної активності студентів.

АННОТАЦИЯ

В статье раскрываются вопросы целесообразности использования мультимедийных средств в процессе обучения и определена их роль в повышении познавательной активности студентов.

SUMMARY

In the article questions the feasibility of using multimedia in learning and outlines their role in enhancing students' cognitive activity.